

การสื่อสารบูรณาการในยุคดิจิทัลในประเทศไทย: กรณีศึกษาสื่อวิทยุออนไลน์

Integrated Communication in Digital Era in Thailand: A Case Study of Online Radio

อุษา ศิลป์เรืองวิไล*

Usa Silraungwilai

อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

E-mail: usa@eau.ac.th

บทคัดย่อ

เทคโนโลยีดิจิทัล--สมาร์ทโฟน, อินเทอร์เน็ต, วิทยุดาวเทียม, ใยแก้วนำแสง, เทคโนโลยี 3จี/4จี, WiFi, การถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล--ส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคล หรือระหว่างองค์กรกับปัจเจกบุคคลในสังคมไทย ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า สื่อวิทยุออนไลน์มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการใน 6 ประเด็นหลัก คือ การใช้ภาษา, ปริมาณเนื้อหา, เพลง, กิจกรรมข่าวและประชาสัมพันธ์, เกมส์, และเทคนิคการนำเสนอ และผลการวิจัยจากการสนทนากลุ่มจำนวนทั้งสิ้น 5 กลุ่ม พบว่า บริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนสมาร์ทโฟนคือดิจิทัลเทคโนโลยีที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาที่น่าสนใจผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์โดยตรง นอกจากนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงแต่อำนวยความสะดวกในการทำงานและการแสวงหาความบันเทิงเท่านั้น, แต่เทคโนโลยีดิจิทัลยังเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคสื่อของพวกเขาอีกด้วย

คำสำคัญ : การสื่อสารบูรณาการ, การสื่อสารดิจิทัล, เทคโนโลยีดิจิทัล

Abstract

Digital technologies--Smart phones, Boardband internet, Board-band satellite, Fiber optics, 3G/4G technologies, WiFi, digital TV broadcasting--effect the communication process between individuals or between organizations and individuals in Thai society. Findings from content analysis showed that online radio stations transformed both their contents and forms in 6 main points those are content style, quantity of content, music, events and public relations, games, and presentation technique. And findings from five focus group discussions showed that the Web-based services on the Smart phones seem to be digital technology which directly influenced both the content and form online radio stations' programs. Furthermore, informants stated that content digital technologies not only facilitate people for work and entertainment but it also changes their media consumptions' behaviors.

Keywords: integrated communication, digital communication, digital technologies

บทนำ

ชลิต ลิมปะนะเวชและสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (Limpanavech, 2008) & (Tangkitvanich, 2004) ต่างให้ความเห็นว่า ปัจจุบัน ทุกพื้นที่ทั่วโลก ข้อมูลดิจิทัลกำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้แก่ ข้อมูลภาพจากกล้องดิจิทัล ข้อมูลจากการเติบโตของการใช้โทรศัพท์มือถือ ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับโทรทัศน์ดิจิทัล กล้องวิดีโอวงจรปิด การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตในประเทศที่กำลังเติบโต แอปพลิเคชันที่ใช้เซ็นเซอร์ คาร์ดเซ็นเซอร์ที่รองรับการประมวลผลโดยใช้ทรัพยากรจากเครือข่ายสาธารณะ หรือ cloud computing และเครือข่าย ความหลากหลายของโลกดิจิทัลได้ส่งผลมาถึงอุตสาหกรรมโทรทัศน์ เรียกได้ว่าในอีก 5 ปีข้างหน้าหากไม่มีการจัดการศึกษาและเตรียมพร้อมสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่ดีพอ ผลกระทบของระบบดิจิทัลจะกระทบทั้งผู้บริโภคและองค์กรธุรกิจทั่วโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงออนไลน์จึงนับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการรับข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหายังคงสภาพเดียวกับที่ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงทั่วไป อาจจะมีมูลค่าต่ำเล็กน้อย ซึ่งจะแตกต่างจากผู้รับฟังทางเครื่องรับวิทยุประมาณ 2-3 นาที แต่กรรมวิธีในการนำเสนอ นั้น จะแตกต่างกันออกไป ทำให้ความรู้สึกรับสารผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ตมีปฏิสัมพันธ์ที่สูงกว่าสื่อวิทยุ วิทยุออนไลน์ (online radio) คือ การ streaming audio หรือการแพร่กระจายสัญญาณเสียงจากเครื่องของท่านเองผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ไปยังผู้ฟังได้ทั่วโลก ซึ่งท่านสามารถเปิดเพลงจากคอมพิวเตอร์หรือนำสัญญาณเสียงจากภายนอกก็ได้ โดยที่ท่านสามารถจัดผังรายการได้เองตามที่ต้องการ

ในการทำสถานีวิทยุออนไลน์ (online radio) ต้องใช้เครื่องมือ อุปกรณ์และเครือข่ายคุณภาพสูง มีเสถียรภาพ เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โดยมีเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย

ให้บริการ (streaming server) ในรูปแบบ streaming audio โดยแยกใช้งาน streaming audio เพื่อทำวิทยุออนไลน์โดยเฉพาะ จะไม่ใช้งานร่วมกับโฮสติ้ง เพื่อประสิทธิภาพในการส่งสัญญาณเสียงทำให้สามารถรองรับคนฟังได้หลายพันคนพร้อม ๆ กันโดยสัญญาณคมชัดและไม่กระตุก

Digital radio หรือ วิทยุดิจิทัลนั้นเป็นสื่อที่มียอดการใช้งานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นักฟังเพลงที่ชอบการฟังเพลงผ่านวิทยุเริ่มหันมาใช้งานวิทยุดิจิทัลกันมากขึ้นบนอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต อุปกรณ์อื่นที่ติดตั้งมาพร้อมรถยนต์ ไปจนถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ (Serrerradio.net, 2016)

ธารนิธิ พยัคฆราชศักดิ์ (Phayakkaratchasak, 2007) กล่าวไว้ในหนังสือการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาการวิทยุกระจายเสียงผ่านวิทยุออนไลน์ในเครือข่ายคลิก เรายังจำกัด ว่า “สถานีวิทยุอินเทอร์เน็ตจำนวนมากในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จะประกอบไปด้วย 2 รูปแบบ คือ การถ่ายทอดสัญญาณเสียงจากวิทยุกระจายเสียง บนอินเทอร์เน็ต หรือ Broadcast station on the web/radio station on the internet กับอีกรูปแบบหนึ่งคือการจัดรายการเพื่อถ่ายทอดเฉพาะบนอินเทอร์เน็ต โคนรายการไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการวิทยุทั่วไปเลยหรือที่เรียกว่า web-only radio/internet-only station ซึ่งในขณะนี้การผลิตรายการของสถานีวิทยุอินเทอร์เน็ตทั้ง 2 รูปแบบ ยังคงดำเนินต่อไปอย่างมีอิสระไร้ข้อกำหนด

ในฐานะนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ผู้วิจัยจึงจะศึกษาว่า เมื่อมีการเพิ่มช่องทางการสื่อสารใหม่เข้ามา รูปแบบและเนื้อหาของรายการจะถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสื่ออื่น ๆ อย่างไร อีกทั้งเนื้อหาส่วนไหนที่ยังคงอยู่และเนื้อหาส่วนไหนบ้างที่เพิ่มขึ้นมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหารายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์
2. เพื่อค้นหปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารบูรณาการในยุคดิจิทัลในประเทศไทย: กรณีศึกษาสื่อวิทยุออนไลน์” เป็นการศึกษาเพื่อตอบคำถามที่ว่า รูปแบบและเนื้อหา รายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการปรับเปลี่ยน (transform) เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อกระจายเสียงออนไลน์ (online radio) อย่างไร (RQ1) และ ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหา รายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ (online radio) (RQ2) ดังนั้นเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเป็นกรอบในการอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงจากอนาล็อกสู่ดิจิทัลในสื่อวิทยุออนไลน์เพื่อพยายามรักษฐานผู้ฟังไว้ ด้วยการให้กลุ่มเป้าหมายเข้าไปฟังเพลงได้ทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีระบบ (system theory)

เพราะธุรกิจวิทยุนี้เป็นมิได้เป็นหน่วยงานองค์กรแบบปิด กลับตรงกันข้ามเป็นองค์กรที่มีปัจจัยนำเข้าอันหลากหลายที่อาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบกลับ (feedback) ไม่ว่าจะเป็นผู้รับสาร แหล่งข่าว กลุ่มผู้ถือหุ้น กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มการเมือง และ ฯลฯ ที่จะป้อนปัจจัยส่งผลให้องค์กรเกิดปฏิกิริยาหรือการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา รวมถึงแนวความคิดแบบจำลองทางการสื่อสาร ที่เกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่นิยม (communication model of structural functionalism) เป็นแบบจำลองซึ่งประกอบด้วยตัวแปรและมโนทัศน์ที่

จำเป็นเพียงพอต่อการประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์องค์กรสื่อ ทฤษฎีระบบเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ภายในองค์กร “ระบบ” เป็นชุดของสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดระบบโดยรวม ข้อมูลจากหนังสือเรื่อง Mass Communication Theory ของ Stanley J. Baran และ Dennis K. Davis (1990) ระบุว่าทฤษฎีระบบมีพัฒนามาจากระบบควบคุมเครื่องจักรกลในสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ที่รู้จักกันดีในชื่อว่า cybernetics โดย cybernetics เป็นการแสวงหาวิธีการประสานเชื่อมโยงระหว่างส่วนต่างๆของเครื่องจักรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสมบูรณ์แบบ ทั้งในสภาวะปกติและเมื่อต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกอื่น ๆ คำว่า “ระบบ” มีการนำมาใช้กันมากในงานวิศวกรรมการสื่อสาร (Baran & Davis, 1990) โดยอาศัยแนวคิดที่พัฒนามาจากสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ที่เรียกว่า ไซเบอร์เนติกส์ (cybernetics) ซึ่งเป็นการศึกษาถึงกฎและการควบคุมในเครื่องจักรที่ซับซ้อน เมื่อนำมาใช้ในงานสื่อสารมวลชน เปรียบได้กับการตรวจสอบการสื่อสารที่เชื่อมโยงส่วนประกอบต่าง ๆ ขององค์กรให้สามารถทำงานที่ซับซ้อนได้ รวมทั้งตรวจสอบการปรับตัวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอก ดังนั้นหากพิจารณาแบบจำลองซึ่งเป็นตัวแทนของระบบจะพบว่า ระบบแยกเป็น 3 ส่วนคือส่วน

1. การเชื่อมโยงพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependence)
2. การควบคุมตนเอง (self - regulation)
3. การมุ่งสู่เป้าหมาย (goal - oriented)

อธิบายได้ว่า องค์กรถือเป็นระบบหนึ่งที่ถูกควบคุมโดยวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของตนเอง ซึ่งแต่ละองค์กรจะบังคับ และควบคุมพฤติกรรมของตนเพื่อไปสู่เป้าหมายนั้น ๆ โดยส่วนต่าง ๆ ขององค์กรจะมีพฤติกรรมที่เชื่อมโยงพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในอันที่จะสนองต่อกฎหรือระเบียบที่องค์กรยึดถือ และต้อง

ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ซึ่งอาศัยปฏิกิริยาตอบกลับ (feedback) เป็นเครื่องควบคุมตนเองที่สำคัญ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรอยู่ในสภาวะที่สมดุล

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนจากสื่อกระจายเสียงอนาล็อกเป็นดิจิทัล

เทคโนโลยีใหม่ในศตวรรษ ที่ 21 ในการส่งวิทยุกระจายเสียง ที่จะมาแทนที่การส่งวิทยุกระจายเสียงในระบบ AM และ FM ซึ่งใช้งานในการส่งกระจายเสียงรายการข่าวและรายการบันเทิง ที่ใช้อุปกรณ์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง และเทปบันทึกเสียงในการผลิตรายการวิทยุในอดีต แต่ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีด้านวิทยุโทรคมนาคม และเทคนิคการใช้ระบบดิจิทัลในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงมากขึ้นทำให้มีระบบการส่งกระจายเสียงแบบใหม่เพิ่มขึ้น เช่น การส่งกระจายเสียงระบบผ่านดาวเทียม (satellite radio) การส่งกระจายเสียงผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (web casting) การส่งกระจายเสียงผ่านระบบเครือข่ายโทรทัศน์ใช้เครื่องรับโทรทัศน์ในการรับฟังการส่งวิทยุกระจายเสียง วัสดุที่ใช้ในการผลิตรายการกระจายเสียงระบบดิจิทัล โดยใช้ CD (compact disc) ทำให้คุณภาพเสียงในการส่งกระจายเสียงมีคุณภาพดีขึ้น ในอนาคตการส่งกระจายเสียงจำเป็นต้องเปลี่ยนการส่งกระจายเสียงในระบบเดิมอนาล็อกไปสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัลซึ่งขณะนี้มีระบบการส่งวิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล คือ Eureka 147, DRM (Digital Radio Mondiale) , DAB (Digital Audio Broadcasting) และ HD Radio หรือเดิมเรียกเทคโนโลยีการส่งกระจายเสียงนี้ว่า IBOC (In-Band On-Carrier) การส่งวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัลจะทำให้คุณภาพในการรับฟังเสียงชัดเจนดีกว่าระบบการส่งกระจายเสียงแบบเดิม นอกจากการส่งสัญญาณเสียงแล้ว ระบบการส่งสัญญาณดิจิทัลยังสามารถส่งข้อมูล ในรูปแบบข้อความ (textual data) ซึ่งเครื่องรับวิทยุสามารถนำมาใช้แสดง ชื่อสถานี ความถี่ ตลอดจนชื่อรายการ หรือหากเป็นเพลง ก็สามารถแสดง

อักษรชื่อเพลงและชื่อนักร้องได้ (RYT9, 2016) และการนำไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น ฝากสัญญาณเตือนภัยพิบัติ (สึนามิ) ให้ระบบเตือนภัยนำไปใช้งานในการควบคุมคัดรายการวิทยุกระจายเสียงเข้าสู่รายการเตือนภัยถ่ายทอดเสียงการส่งกระจายเสียงในระบบดิจิทัลที่มีผู้คิดค้นนำมาใช้งานในขณะนี้ มีการออกแบบการใช้งานตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น DRM ออกแบบมาใช้กับการส่งกระจายเสียงที่จะทดแทนการส่งวิทยุ AM และวิทยุคลื่นสั้น (SW) โดยการนำคลื่นความถี่วิทยุที่ใช้งานอยู่เดิมมาเปลี่ยนระบบการส่งกระจายเสียงในระบบดิจิทัล ดังนั้นหากนำมาใช้งานก็จะต้องเลิกการส่งวิทยุกระจายเสียง AM (MW, SW) ในระบบอนาล็อกเป็น DRM ในระบบดิจิทัลส่วน DAB ออกแบบมาใช้งานทดแทนการส่งวิทยุกระจายเสียงระบบ FM แต่จะเปลี่ยนความถี่ที่ใช้งานมาใช้นานความถี่ที่ใช้ในการส่งสัญญาณโทรทัศน์ VHF Band III 174-240 MHz โดยจะเปลี่ยนการส่งสัญญาณโทรทัศน์เป็นระบบดิจิทัล ไปใช้งานในย่านความถี่ UHF และใช้ย่านความถี่ 1452-1492 MHz ในการส่งกระจายเสียงระบบดิจิทัลผ่านส่งสัญญาณดาวเทียม สำหรับการส่งกระจายเสียง Digital HD Radio ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ HD Radio Technology เป็นการพัฒนาระบบโดยผู้ผลิต คือ IBT (Innovative Broadcasting Technology) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีแนวคิดที่จะส่งกระจายเสียงระบบดิจิทัล ไปพร้อมกับการส่งกระจายเสียงในระบบ AM, FM ในระบบอนาล็อกเดิมโดยใช้ความถี่เดียวกัน ซึ่ง FCC (Federal Communications Commission) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้อนุญาตให้ใช้ส่งกระจายเสียงในย่านความถี่ที่ส่งกระจายเสียงในระบบอนาล็อกเดิมได้ (Wikipedia, 2016)

พัชกร บุญรัตนกรกิจ (Boonyaratankornkit, 2004) ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการผลิตและการนำเสนอรายการวิทยุบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษากระบวนการผลิตและการนำเสนอรายการวิทยุบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

ไทย และเพื่อศึกษาแนวโน้มและทิศทางในอนาคตของ
รายการวิทยุบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า วิทยุบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย
มีการเผยแพร่ 4 ประเภท คือ สถานีวิทยุกระจายเสียง
บนอินเทอร์เน็ต รายการวิทยุกระจายเสียงบน
อินเทอร์เน็ต สถานีวิทยุเฉพาะบนอินเทอร์เน็ต และวิทยุ
บนอินเทอร์เน็ตแบบผสม วัตถุประสงค์ในการผลิตแต่ละ
รูปแบบแตกต่างกันไปตามนโยบายขององค์กรผู้ผลิต
วัตถุประสงค์โดยหลักของแต่ละองค์กรคือ ต้องการเพิ่ม
ช่องทางประชาสัมพันธ์สถานีและรายการ ขยายกลุ่มผู้ฟัง
ไปทั่วโลก เป็นเวทีผลิตบุคลากรด้านสื่อสารมวลชนและ
เป็นช่องทางการเผยแพร่ข่าวสาร

3. แนวคิดเรื่องการผสมผสานศักยภาพของสื่อ

เน้นในเรื่องของการเปิดรับวิทยุออนไลน์ได้ทุกที่
ทุกเวลาเป็นปรากฏการณ์ผสมผสานศักยภาพของสื่อ สามารถ
เห็นได้จากหลายๆเหตุการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะ
จะเป็นการเกิดขึ้นมาของสื่ออินเทอร์เน็ต การรวมตัวกัน
ของเทคโนโลยีทางการสื่อสาร เป็นต้น

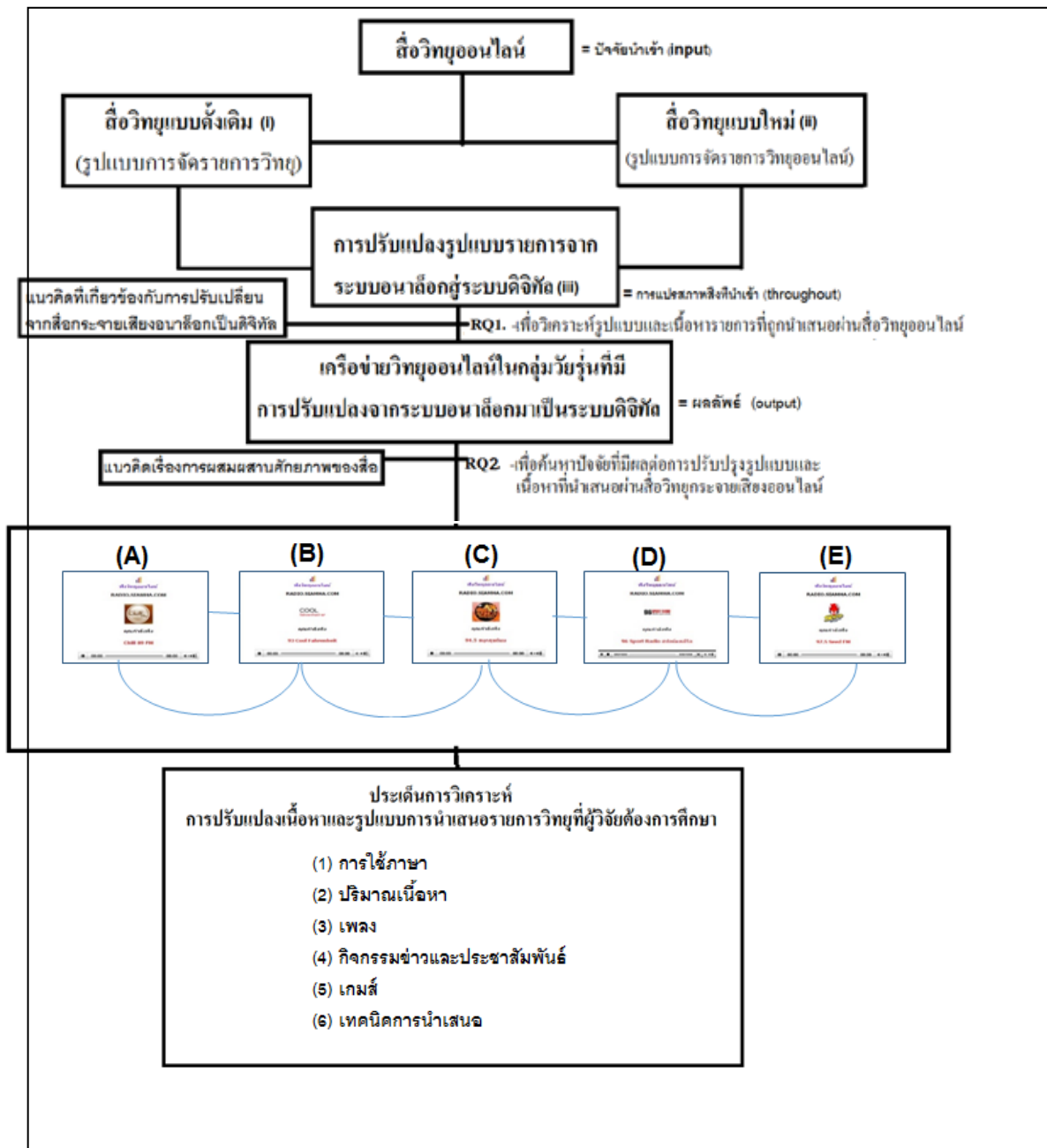
การรวมตัวกันทางเทคโนโลยี

เทคโนโลยีสื่อสารกำลังเกิดการผสมผสานศักยภาพ
อย่างรวดเร็ว ก้าวไปสู่การเป็นสื่อในยุคดิจิทัลอย่างเต็ม
รูปแบบ เช่น การฟังดนตรีที่บรรจอยู่ในแผ่นซีดี ซึ่งถือเป็น
สื่อรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารยุคดิจิทัล ระบบ
เครือข่ายสาธารณะทางไกลเป็นสื่อยุคดิจิทัลอย่างหนึ่ง
ด้วย โดยปกติแล้วการผลิตสื่อ เช่น หนังสือ นิตยสาร
หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ได้ถูก
สร้างรูปแบบขึ้นบนระบบคอมพิวเตอร์ และมี
กระบวนการผลิตในรูปแบบดิจิทัล นอกจากนี้ยังพบว่า
จำนวนประชากรที่นิยมฟังวิทยุกระจายเสียงที่ผ่านสื่อ
อินเทอร์เน็ตมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น
วิทยุกระจายเสียงจึงกำลังการเป็นส่วนหนึ่งในโลกของ

สื่อยุคดิจิทัลด้วย นอกจากนี้ พิธีกร รามสูต
ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้มุมมองไว้ว่าสำหรับใน
ประเทศไทยปัจจุบันการหลอมรวมสื่อมีบทบาทและ
ได้รับความนิยมมากขึ้น ภาพรวมค่อนข้างกว้างแต่จะเห็น
ภาพชัดเจนในรูปแบบของอุปกรณ์ลูกข่าย เช่น ไอโฟน
ของแอปเปิล และโทรศัพท์มือถือ ที่ไม่ใช่เพียง
โทรศัพท์เคลื่อนที่ แต่ยังสามารถฟังเพลงถ่ายรูป ดูทีวีฟัง
วิทยุและใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ นอกจากนั้น การหลอม
รวมสื่อยังเห็นได้ชัดให้รูปของแพลตฟอร์ม หรือรูปแบบ
การรับส่ง เนื้อหา เช่น การฟังวิทยุด้วยระบบปกติ การฟัง
ผ่านดาวเทียม การฟังผ่านระบบอินเทอร์เน็ตผ่านมือถือ
ที่ทั้งหมดนี้ทำให้หลายบริษัททั้งในธุรกิจสื่อและ
โทรคมนาคม (itnews24hrs.com, 2015)

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมข้างต้น
ผู้วิจัยจึงมีทรรศนะว่า ทฤษฎีระบบ, แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
กับการปรับเปลี่ยนจากสื่อกระจายเสียงอนาล็อกเป็น
ดิจิทัล, และ แนวคิดเรื่องการผสมผสานศักยภาพของสื่อ
สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์การปรับตัวของสถานี
วิทยุในปัจจุบันซึ่งเปลี่ยนไปตามโลกตามกระแสสังคม
เพื่อให้คงอยู่ไว้ได้นานที่สุด และได้พัฒนารอบแนวคิด
ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาดัง รูปภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหารายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ (online radio)” โดยตั้งคำถามว่า

- รูปแบบและเนื้อหารายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการเปลี่ยนแปลง (transform) เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อกระจายเสียงออนไลน์ (online radio) อย่างไร

ในการวิจัยส่วนนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหารายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ โดยผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ประเด็นเรื่อง การใช้ภาษา (1), ปริมาณเนื้อหา (2), เพลง (3), กิจกรรมข่าวและประชาสัมพันธ์ (4), เกมส์ (5), และเทคนิคการนำเสนอ (6) โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยครอบคลุมในรายการที่วัยรุ่นส่วนใหญ่สนใจ จำนวนทั้งหมด 5 รายการ คือ รายการ 94.5 สนุกสุขนิยม , รายการ 97.5 Seed FM , รายการ 89 Chill FM , รายการ 93 Cool Fahrenheit และ รายการ 96 Sport Radio เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการรูปแบบของเนื้อหาและการนำเสนอรายการ โดยดำเนินการวิจัยระหว่างวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ถึง วันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2558 เป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเว็บไซต์โดยการจดบันทึกข้อมูลในแผ่นลงรหัส (Coding Sheets) โดยนักศึกษาอิสระเทิร์นเอเชียมหาวิทยาลัยที่เรียนวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ประจำปีการศึกษา 2557 (Communication Arts Research: 00328212) จำนวนทั้งสิ้น 5 คน ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเรียกว่าผู้ลงรหัส (coder) ที่ได้รับการอบรมการจดบันทึกข้อมูลจากผู้วิจัย

ส่วนที่ 2 เป็นการวิจัยที่ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาถึง “ปัจจัยที่มีผล

ต่อการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ (Online Radio)” โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสารบทความหนังสือ และวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ การเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาว่าวัยรุ่นไทยมุมมองต่อบทบาทเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างไร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เก็บข้อมูลจากนักศึกษาอิสระเทิร์นเอเชีย ที่ ศึกษาในวิชาการสื่อสารบูรณาการในยุคดิจิทัล (00338320:

Integrated communication in digital era) ในปีการศึกษา 2557 จำนวน 5 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 33 คน เพื่อประกอบการศึกษาเพื่อศึกษารูปแบบของการสื่อสารบูรณาการในยุคดิจิทัลในประเทศไทยเท่านั้น โดยตั้งคำถามว่า

ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ (online radio)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการศึกษาเรื่องของ การสื่อสารบูรณาการในยุคดิจิทัลในประเทศไทย: กรณีศึกษาสื่อวิทยุออนไลน์ เน้นการศึกษาเพื่อหาข้อมูลในเชิงคุณภาพ จึงใช้เครื่องมือ 2 แบบ ได้แก่

1. เพื่อตอบคำถามงานวิจัย “รูปแบบและเนื้อหา รายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการเปลี่ยนแปลง (Transform) เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อกระจายเสียงออนไลน์ (Online Radio) อย่างไร (RQ1)” ผู้วิจัยสร้างแผ่นลงรหัส หรือ Coding Sheets เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่รวบรวมมาจากเว็บไซต์สื่อวิทยุออนไลน์ จำนวน 5 รายการ

โดยแบ่งประเด็นวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหา รายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุแบบดั้งเดิม (i), สื่อวิทยุแบบใหม่ (ii) และ การปรับปรุงรูปแบบรายการจาก

ระบบออนไลน์สู่ระบบดิจิทัลสื่อวิทยุออนไลน์ (iii) ใน การวิจัยครั้งนี้ เป็น 6 ประเด็น คือ การใช้ภาษา (1), ปริมาณเนื้อหา (2), เพลง (3), กิจกรรมข่าวและ ประชาสัมพันธ์ (4), เกมส์ (5), และเทคนิคการนำเสนอ (6)

จากนั้นให้นักศึกษาอิสระที่เรียนเอเชียมาวิทยาลัยที่ เรียนวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ประจำปีการศึกษา 2557 (Communication arts research: 00328212) จำนวน ทั้งสิ้น 5 คน ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเรียกว่าผู้ลงรหัส (coder) ซึ่งได้รับการอบรมการจดบันทึกข้อมูลจากผู้วิจัย ร่วมกัน วิเคราะห์เนื้อหาลงในแผ่นลงรหัส

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1. ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหา รายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง เพื่อ เผยแพร่ผ่านสื่อกระจายเสียงออนไลน์ ปรากฏข้อค้นพบ ดังต่อไปนี้

1.1. การปรับเปลี่ยนด้านภาษาจากการศึกษา การปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื้อหาทางด้านภาษา พบว่า ภาษา ที่ใช้ในสื่อวิทยุออนไลน์มีการใช้ภาษาและคำพูดที่เป็น กันเอง เข้าใจง่าย หน้าเว็บเพจมีการใช้ภาษาและตัวอักษร ที่ดูทันสมัย อ่านเข้าใจง่าย สบายตา เพื่อให้สอดคล้องกับ กลุ่มผู้ฟังคาเป้าหมายซึ่งก็คือช่วงวัยเรียนตลอดจนวัย ทำงานอายุตั้งแต่ 15 -25 ปี นอกจากนี้จะใช้ถ้อยคำที่ทำให้ ผู้ฟังคล้อยตามแล้วยังสามารถใส่เครื่องหมายต่างๆแทน การบ่งบอกถึงความรู้สึกและอารมณ์ของผู้จัดได้ด้วย

1.2. การปรับเปลี่ยนด้านปริมาณเนื้อหา พบว่า ปริมาณเนื้อหาของรายการวิทยุออนไลน์ส่วนใหญ่ จะประกอบไปด้วยเพลง และมีการปรับเปลี่ยนเรื่องของการให้ข่าวสารที่น้อยลงจากเดิม เนื่องจากรายการวิทยุ เมื่อมาอยู่บนรูปแบบของวิทยุออนไลน์จะมีผู้คนที่ไม่ค่อย สนใจในเรื่องของข่าวสารมากเท่าถ้าหากให้ข้อมูล ข่าวสารมากเกินไปอาจจะทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความ เบื่อหน่ายได้ เพราะสถานที่ที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นสถานที่ที่ตอบ

โจทย์ในเรื่องของการให้ความบันเทิงแก่เด็กและเยาวชน เป็นส่วนใหญ่

1.3. การปรับเปลี่ยนด้านกิจกรรมข่าวและ ประชาสัมพันธ์ พบว่า จะมีรายละเอียดกิจกรรมมากกว่า คือมีกิจกรรมมากกว่าและมีการเพิ่มภาพกิจกรรมเข้ามา ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากสื่อวิทยุออนไลน์สามารถบรรจุข้อมูล ที่เป็นตัวอักษรและภาพสีสันสวยงามสะดุดตาได้มากกว่า สื่อวิทยุกระจายเสียง

1.4. การปรับเปลี่ยนด้านเพลง พบว่า สถานี วิทยุออนไลน์จะไม่ค่อยมีการการปรับเปลี่ยนรูปแบบของ เพลงมากนัก เพลงส่วนใหญ่จะเป็นเพลงประเภท เพลง ไทยสากล ทั้งจังหวะช้าและเร็ว ฮิปฮอปป๊อปปี้แดนซ์ แต่ที่ปรับเปลี่ยนไปจะเป็นในส่วนของการแสดงรูปภาพ ของศิลปินเจ้าของบทเพลงให้ผู้ฟังได้เห็นไปพร้อมกับ การฟังเพลง

1.5. การปรับเปลี่ยนด้านเกมส์ พบว่า เกมส์ ที่นำเสนอผ่านวิทยุออนไลน์ จะมีรายละเอียดที่มากกว่า สามารถบอกกติกาในการเข้าร่วมสนุก รวมถึงวิธีการเล่น เกมส์ได้ชัดเจนมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อ วิทยุกระจายเสียง อีกทั้งยังมีการใส่ภาพกราฟิกลงไป เพื่อ ดึงดูดให้ผู้เข้ามาชมหน้าเว็บเพจสนใจที่จะอยากเข้าไปดู รายละเอียด รวมถึงผู้ที่ไม่เคยเล่นเกมส์ในรายการของทาง สถานีมาก่อน เมื่อคลิกเข้าไปชม ก็อาจจะทำให้รู้สึกอยาก ติดตามเล่นเกมส์ในรายการของสถานีที่ออกอากาศทาง วิทยุออนไลน์ได้

1.6. การปรับเปลี่ยนด้านเทคนิคการนำเสนอ พบว่าเทคนิคในการนำเสนอต่างกัน คือ วิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อที่ไม่มีภาพ มีแต่เสียง แต่ด้วยเสียงนี้เองซึ่งเป็นสิ่ง ช่วยกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ เทคนิคการนำเสนอเนื้อหาไม่น่าเบื่อและจำเจ แต่ สำหรับวิทยุออนไลน์ มีรูปแบบที่สื่อสารด้วยสื่อประสม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การนำเสนอเรื่องราว ข้อมูล และ สารสนเทศต่าง ๆ สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบทั้ง ข้อความ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และเสียง อีกทั้งยังมี

การตอบสนองและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารสูงกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงจึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนเทคนิคการนำเสนอที่แตกต่างออกไปเพื่อให้เหมาะสมกับสื่อ นั้น ๆ มีการนำเสนอเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพิ่มสีสันในการนำเสนอมากขึ้น ทำให้รู้สึกไม่น่าเบื่อจำเจ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีของตัวอักษรและภาพ มีการใช้สีสันที่สดใสในการออกแบบหน้าเว็บเพจ ซึ่งแต่ละสถานีก็จะมีการใช้สีที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟัง

ส่วนที่ 2. ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ ปรากฏข้อค้นพบ ดังต่อไปนี้

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าการสื่อสารในยุคดิจิทัล (digitalization) ได้ทำลายข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลาที่เคยมีมาจากการสื่อสารในยุคแรกๆ ทำให้การสื่อสารในปัจจุบันมีข้อจำกัดน้อยลง และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการมากขึ้น การสื่อสารยุคโลกาภิวัตน์ที่สามารถมองเห็นอย่างชัดเจน ได้แก่ การถ่ายทอดสัญญาณวิทยุโทรทัศน์จากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

แพร่กระจายออกไปในเวลาจริง (real time broadcasting) ยังผลให้การเผยแพร่ข้อมูลมีความรวดเร็วถูกต้อง น่าเชื่อถือ การเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์เป็นผลมาจากระบบกลไกตลาดของปรัชญาทุนนิยม ที่ทำให้เกิดการรวมกำลังทางเศรษฐกิจและการบรรจบกันของเทคโนโลยีของสื่อต่างสาขาที่สามารถทำงานร่วมกันได้ เป็นการสร้างผลประโยชน์อย่างมากให้กับอุตสาหกรรมสื่อวิทยุ เช่น ก่อให้เกิดการส่งและเปิดรับรายการวิทยุแบบหลายช่อง (multichannel radio) ที่ผู้บริโภคหรือผู้ชมมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นและยังสามารถเลือกเนื้อหาของรายการได้ตามต้องการ (content on-demand)

นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากการทำการสนทนากลุ่ม มุมมองของวิทยุรุ่นไทยมีต่อปัจจัยเทคโนโลยีที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์มากที่สุดคือ โครงข่ายดิจิทัล (ร้อยละ 33.3), รองลงมา อุปกรณ์ดิจิทัล (ร้อยละ 21.2), ระบบปฏิบัติการดิจิทัล (ร้อยละ 21.2), การตลาดดิจิทัล (ร้อยละ 15.2), และ เครือข่ายสังคมดิจิทัล (ร้อยละ 9.1) ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยเทคโนโลยีที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์

ปัจจัย	ความถี่	ร้อยละ (%)	ร้อยละสะสม (%)
โครงข่ายดิจิทัล	11	33.3	33.3
อุปกรณ์ดิจิทัล	7	21.2	54.5
ระบบปฏิบัติการดิจิทัล	7	21.2	75.7
การตลาดดิจิทัล	5	15.2	90.9
เครือข่ายสังคมดิจิทัล	3	9.1	100.0
รวม	33	100.0	

การอภิปรายผล

อภิปรายผลส่วนที่ 1

ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหารายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการปรับเปลี่ยน (transform) เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อกระจายเสียงออนไลน์ โดยใช้ ทฤษฎีระบบ (system theory)

การสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ได้ทลายข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลา ที่เคยมีมาจากการสื่อสารในยุคแรก ๆ ทำให้การสื่อสารในปัจจุบันมีข้อจำกัดน้อยลง และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ให้บริการมากขึ้น การสื่อสารยุคโลกาภิวัตน์ที่สามารถมองเห็นอย่างชัดเจน ได้แก่การถ่ายทอดสัญญาณวิทยุจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคต่างๆของโลก ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแพร่กระจายออกไปในเวลาจริง (realtime broadcasting) ยังผลให้การเผยแพร่ข้อมูลมีความรวดเร็วถูกต้อง น่าเชื่อถือ การเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์เป็นผลมาจากระบบกลไกตลาดของปรัชญาทุนนิยมที่ทำให้เกิดการรวมกำลังทางเศรษฐกิจและการบรรจบกันของเทคโนโลยีของสื่อต่างสาขาที่สามารถทำงานร่วมกันได้ เป็นการสร้างผลประโยชน์อย่างมากให้กับอุตสาหกรรมสื่อวิทยุ เช่น ก่อให้เกิดวิทยุแบบหลายช่อง (multichannel radio) ที่ผู้บริโภครหรือผู้ชมมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นและยังสามารถเลือกเนื้อหาของรายการได้ตามต้องการ (content on-demand) ดังนั้นหากพิจารณาอุตสาหกรรมสื่อวิทยุบนพื้นฐานทฤษฎีระบบ จะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วน 1. การเชื่อมโยงพึ่งพาซึ่งกันและกัน

(Interdependence)

ส่วน 2. การควบคุมตนเอง (self - regulation)

ส่วน 3. การมุ่งสู่เป้าหมาย (goal-oriented)

การเชื่อมโยงพึ่งพาซึ่งกันและกัน

(interdependence)

วิธีการสำคัญของโลกาภิวัตน์ในการดำเนินกิจการวิทยุ สามารถทำได้โดย การทำธุรกิจข้ามชาติ

(transnation) และการควบกิจการ (merger) ของชาติหนึ่งสู่อีกชาติหนึ่ง อุตสาหกรรมวิทยุ ต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแข่งขันเพื่อชิงกลุ่มผู้ฟังคึกคักขึ้น นอกเหนือจากนี้ ปัจจัยในเรื่องเทคโนโลยีทางการสื่อสารในอนาคต เช่น digital Interactive TV ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังสามารถที่จะเลือกรับและแสวงหาเนื้อหาของรายการตามที่ต้องการ (program on demand) และในเวลาที่ต้องการได้ (time schedule on demand) ด้วยผลพวงจากกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเทคโนโลยีทางการสื่อสารของโลกที่มีต่ออุตสาหกรรมวิทยุไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาระบบวิทยุไทยให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นในภูมิภาคทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ตลอดจนการเข้ากันเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนี้ วิทยุยังเป็นสื่อที่มีความหลากหลายของเนื้อหาและรูปแบบรายการ จึงทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาคุณภาพของสถานีวิทยุและรายการวิทยุประเภทต่าง ๆ

การควบคุมตนเอง (self - regulation)

องค์กรสื่อมวลชนมีธรรมชาติที่ประกอบด้วย

ลักษณะ 2 อย่างที่ขัดแย้งกันในตัวเอง โดยเป็นองค์กรถูกผสมระหว่างระบบธุรกิจ (profit-making) กับระบบบริการสาธารณะ (public service) ทำให้เป้าหมาย 2 อย่างที่ขัดแย้งกันเป็นตัวนำมาซึ่งความสับสนไม่ลงตัวในการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา หรือในอีกแง่มุมหนึ่ง ระบบการผลิตขององค์กรสื่อจะเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรมที่มีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน แต่ต้องทำงานประสานกันอย่างเป็นทีม มีระบบและขั้นตอนที่แน่นอน มีการทำงานแบบงานประจำ (routine) ต้องควบคุมให้มีผลผลิตในเวลาที่กำหนด มีลักษณะตอบสนองและเอาใจตลาด (bureaucracy) แต่ในอีกด้านหนึ่ง องค์กรเช่นนี้ก็เรียกร้องให้ปัจเจกบุคคลมีความคิดริเริ่ม มีผลงานที่สร้างสรรค์แปลกใหม่อยู่เสมอ (creative work) ลักษณะ

ทั้งสองอย่างเป็นธรรมชาติที่ขัดแย้งกัน แต่ได้มาอยู่
รวมกันในองค์กรสื่อ

การมุ่งสู่เป้าหมาย (goal-oriented)

โดยทั่วไปบทบาท (roles) และเป้าหมาย (goals)
ขององค์กรสื่อมวลชนมักมีความขัดแย้งกันเนื่องมาจากการมีหลายบทบาทและเป้าหมาย ดังนี้คือ

1) เป้าหมายทางธุรกิจ (economic goals)

เนื่องจากธรรมชาติขององค์กรสื่อในยุคอุตสาหกรรมมี
ลักษณะเป็นธุรกิจอยู่ด้วยส่วนหนึ่ง ดังนั้น การที่จะอยู่
รอดได้ในระบบนี้จำเป็นต้องประสบความสำเร็จทาง
ธุรกิจภายใต้บรรยากาศที่แข่งขันกันอย่างดุเดือด ทำให้สื่อ
วิทยุต้องมีการปรับแปลงรูปแบบ (1) การใช้ภาษา, (2)
ปริมาณเนื้อหา, (3) เพลง, (4) กิจกรรมข่าวและ
ประชาสัมพันธ์, (5) เกมส์, และ (6) เทคนิคการนำเสนอ
ให้สอดคล้องกับการสื่อสารในยุคดิจิทัล หรือที่เรียกว่า
การสื่อสารบูรณาการในยุคดิจิทัลของสื่อวิทยุ

2) เป้าหมายขององค์กร (organization goals) ใน
ฐานะองค์กรหนึ่งที่ต้องดำเนินงานอยู่ภายใต้แรงกดดัน
ของปัจจัยแวดล้อมภายนอก เช่น การขึ้นลงของตลาด
นโยบายของรัฐ รสนิยมของผู้อ่าน การปรับตัวของคู่แข่ง
ฯลฯ องค์กรสื่อทุกองค์กรจึงต้องมีเป้าหมาย นโยบาย
ทิศทาง และวิธีการปฏิบัติของตน เช่น จะขยายธุรกิจหรือ
จะรักษายขนาดเดิมเอาไว้ จะทุ่มทุนหรือประหยัด เป็นต้น

3) เป้าหมายทางวิชาชีพ (professional goals)
งานสื่อสารมวลชนเป็นวิชาชีพประเภทหนึ่ง มีผลงาน
ปรากฏต่อสาธารณชน ดังนั้นบุคคลที่ทำงานทางด้านนี้จึง
จำเป็นต้องมีเป้าหมายทางวิชาชีพมาเป็นกรอบในการ
ทำงานด้วย

อุตสาหกรรมวิทยุ เป็นธุรกิจที่มีลักษณะการ
บริหารงานที่ต้องมีความยืดหยุ่นและความคล่องตัวสูง
โดยเฉพาะระบบการบริหารจัดการและระบบการเงินที่มี
ผลโดยตรงกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ
องค์กร การบริหารสื่อวิทยุนี้มีความสลับซับซ้อน
เพราะในองค์กรสื่อประเภทนี้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงและ

วิเคราะห์ข้อมูล กล่าวคือ มีการจัดการทางการสื่อสาร
(communication management) และการสื่อสารเพื่อการ
จัดการ (management communication) พร้อม ๆ ไปด้วย
การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนซึ่งต้องอยู่ภายใต้ความ
รับผิดชอบและจรรยาบรรณ รวมถึงขอบเขตของ
รัฐธรรมนูญ การบริหารจัดการสื่อวิทยุมีทั้งการบริหาร
การจัดการองค์กร และการสื่อสารองค์กร นับเป็นสิ่งที่ไม่
เหมือนกันแต่จำเป็นต้องมาอยู่ด้วยกัน จึงทำให้การศึกษ
นั้นจะต้องศึกษาและวิจัยควบคู่กันทั้งในสาขาวิชาการ
สื่อสาร และ การบริหารจัดการ (business managerial –
organizational communication--BMOC) (White-Mills
& Rogers, 1996) จึงนับเป็นภารกิจที่เร่งด่วนสำหรับนัก
สื่อสารมวลชนที่จะต้องเร่งศึกษาและสร้างองค์ความรู้
เพื่อให้ทันต่อการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีการสื่อสาร
ที่ก้าวไปไกลเกินองค์ความรู้ที่มีอยู่นี้อย่างน่าห่วงใย และ
ให้คนรุ่นหลังที่สนใจศึกษาในวิชาการทางด้านวิทยุจะได้
นำไปต่อยอดองค์ความรู้และไปศึกษาวิจัยต่อให้ลึกซึ้ง
ต่อไปในภายภาคหน้า

องค์กรสื่อวิทยุมีโครงสร้างค่อนข้างจะแตกต่าง
ไปจากองค์กรธุรกิจอื่นโดยทั่วไป คือองค์กรสื่อเป็น
องค์กรที่ต้องการความคล่องตัวรวดเร็วในการตัดสินใจ
บริหารงานเพื่อการแข่งขันกับคู่แข่ง ผู้บริหารองค์กร
จะต้องตัดสินใจในเรื่องของกระบวนการสื่อสาร
บูรณาการในยุคดิจิทัล โดยวิเคราะห์การปรับแปลง
รูปแบบเนื้อหาและการนำเสนอรายการผ่านสื่อวิทยุ
ออนไลน์ ตลอดจนถึงค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับแปลง
รูปแบบเนื้อหาการผ่านสื่อวิทยุออนไลน์ โดยคำนึงถึง
ความต้องการและสนองตอบต่อความต้องการของผู้ชม
เป็นอันดับแรก ให้ความสำคัญกับการบริหารด้าน
การตลาด ให้ความสำคัญในเรื่องของสื่อซึ่งมีอิสรเสรีใน
การปฏิบัติหน้าที่เป็นเรื่องสำคัญรองลงมา เพราะอาจไม่
เป็นผลดีเพราะจะส่งผลกระทบในการต่อไปอนุญาต
สัญญาสัมปทานคลื่นความถี่ที่ถือครองอยู่ได้

ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหารายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการปรับเปลี่ยน (transform) เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อกระจายเสียงออนไลน์ โดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนจากสื่อกระจายเสียงอนาล็อกเป็นดิจิทัล

การสื่อสารดิจิทัลย่อมส่งผลกระทบต่อทิศทางการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหารายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง แน่นอนว่า คนทำวิทยุจะต้องปรับตัวและรับมือกับสื่อใหม่ นอกจากนี้พฤติกรรมผู้ฟังที่เปลี่ยนแปลงไป ต้องการฟังรายการที่ตัวเองชอบ และสุดท้ายคือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ที่ทำให้คนมีช่องทางรับข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น ดังนั้นเมื่อมีการปรับเปลี่ยนจากสื่อกระจายเสียงอนาล็อกเป็นดิจิทัล สถานีวิทยุจึงต้องสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนผู้รับสารให้ได้เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การเอื้อประโยชน์ต่อผู้ลงทุนและวงการโฆษณา การตอบสนองต่อกลไกของรัฐและรัฐบาล และท้ายที่สุดคือการตอบสนองต่อกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มที่กดดันในองค์กรของสื่อวิทยุเอง ก็ควรสร้างกระบวนการคัดสรรเจ้าหน้าที่หรือพนักงานที่จะมาปฏิบัติหน้าที่สื่อสารมวลชนอย่างมีคุณภาพ เพราะในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยคงต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการตลาดดิจิทัล ด้วยเหตุผลที่ว่าข้อดีของระบบดิจิทัลที่สามารถจะบีบอัดสัญญาณจากช่องสัญญาณเดิมที่มีอยู่เพียงหนึ่งช่องสัญญาณให้แบ่งออกไปได้อีกหลายช่องสัญญาณ อีกทั้งคุณภาพของระบบสัญญาณดิจิทัลมีความคมชัดและสามารถสร้างการปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังได้อีกหลากหลายรูปแบบ

แต่ปัญหาที่น่าขบคิดตามมาก็คือ เรื่องเงินทุนที่จะมาดำเนินการ สถานีวิทยุจะต้องเปลี่ยนเครื่องส่งให้เป็นดิจิทัลทั้งหมดซึ่งต้องใช้เงินจำนวนมหาศาล เพราะเครื่องมืออุปกรณ์เหล่านั้นต้องสั่งจากต่างประเทศทั้งสิ้น เพราะประเทศเราผลิตเองไม่ได้ รวมถึงผู้ฟังก็จะต้อง

เปลี่ยนเครื่องรับใหม่กันทั่วประเทศ ในขณะที่ประเทศเราประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจต่อเนื่องยาวนาน

1.3. ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหา รายการที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการปรับเปลี่ยน (Transform) เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อกระจายเสียงออนไลน์ โดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานศักยภาพของสื่อ

ปัญหาอีกข้อที่องค์กรสื่อวิทยุจะต้องพิจารณาให้ลึกก็คือ การทำงานและร่วมกันผลิตเนื้อหาเพื่อประสิทธิภาพในการนำเสนอสารและการเข้าถึงเพื่อประสิทธิภาพในการนำเสนอข่าวสารและเข้าถึงผู้บริโภคที่มากขึ้น และเดินหน้าให้ความสำคัญกับการผลิตสื่อดิจิทัลเป็นหลัก ด้วยการพิสูจน์แล้วว่าองค์กรสามารถพัฒนาศักยภาพและโมเดลธุรกิจที่ทำรายได้ได้จากดิจิทัลคอนเทนต์ได้ โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการหลอมรวม (technical convergence) และ การหลอมรวมกระบวนการทำงาน (production convergence) ในการปรับกระบวนการทำงานที่ต้องเพิ่มมากขึ้นของทีมงานให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่บนทุกสื่อและทุกช่องทาง

อภิปรายผลส่วนที่ 2

ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงมี 1 ปัจจัยได้แก่

ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

การรวมตัวกันทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีสื่อสารกำลังเกิดการผสมผสานศักยภาพอย่างรวดเร็ว ก้าวไปสู่การเป็นสื่อในยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ เช่น การฟังดนตรีที่บรรจุอยู่ในแผ่นซีดี ซึ่งถือเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารยุคดิจิทัล ระบบเครือข่ายสาธารณะทางไกลเป็นสื่อยุคดิจิทัลอย่างหนึ่งด้วย โดยปกติแล้วการผลิตสื่อ เช่น หนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ได้ถูกสร้างรูปแบบขึ้น

บนระบบคอมพิวเตอร์ และมีกระบวนการผลิตในรูปแบบดิจิทัล นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนประชากรที่นิยมฟังวิทยุกระจายเสียงที่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น วิทยุกระจายเสียงจึงกำลังกลายเป็นส่วนหนึ่งในโลกของสื่อยุคดิจิทัลด้วยเพราะปัจจุบันผู้คนมีสิ่งที่มีอิทธิพลในการใช้เทคโนโลยีเช่น โทรศัพท์มือถือ หรือแท็บเล็ต

โดยเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงออนไลน์ ประกอบด้วย โครงข่ายดิจิทัล, อุปกรณ์ดิจิทัล, ระบบปฏิบัติการดิจิทัล, การตลาดดิจิทัล และ เครือข่ายสังคมดิจิทัล (ดูตาราง 1) จากการปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื้อหาและการนำเสนอรายการผ่านสื่อวิทยุออนไลน์ในแต่ละด้านที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สอดคล้องกับแนวโน้มคิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนจากสื่อกระจายเสียง อนาคตเป็นดิจิทัล ที่กล่าวไว้ว่า “สื่อวิทยุกระจายเสียง ในระบบ AM และ FM ซึ่งใช้งานในการส่งกระจายเสียง รายการข่าว และรายการบันเทิง ที่ใช้อุปกรณ์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง และเทปบันทึกเสียงในการผลิตรายการวิทยุ ในอดีต แต่ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีด้านวิทยุโทรคมนาคมและเทคนิคการใช้ระบบดิจิทัลในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงมากขึ้นทำให้มีระบบการส่งกระจายเสียงแบบใหม่เพิ่มขึ้น” และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการผสมผสานศักยภาพของสื่อ ที่กล่าวไว้ว่า “ผู้ประกอบการธุรกิจเพลง ผู้ประกอบการธุรกิจสื่อ และบันเทิงอื่นๆ และปัจเจกบุคคลซึ่งความแตกต่างด้านความเป็นเจ้าของสื่อได้ส่งผลให้ผู้ใช้แต่ละประเภทมีรูปแบบการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเว็บไซต์ต่างกัน ซึ่งทำให้เนื้อหาและบริการบนเว็บไซต์โดยเฉพาะการให้บริการฟังเพลงแตกต่างกันด้วย”

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

เนื่องจากการศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาในระยะสั้นจึงทำให้เนื้อหาที่ได้อาจจะไม่ครอบคลุมมากนัก ผู้วิจัยจึงแก้ปัญหาโดยสร้างทีมงานผู้ช่วยในการวิจัย ซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียที่เรียนวิชาการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ประจำปีการศึกษา 2557

(Communication Arts Research: 00328212) จำนวนทั้งสิ้น 5 คน ซึ่งได้รับการอบรมการจดบันทึกข้อมูลจากผู้วิจัย ร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาลงในแผ่นลงรหัส อันเป็นผลทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จตามกรอบเวลาที่กำหนด

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาสื่อวิทยุออนไลน์เนื้อหาข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงทำให้ผลการศึกษาจะสามารถอธิบายได้เฉพาะสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น ในอนาคตสำหรับผู้ที่ยังสนใจศึกษาสื่อวิทยุออนไลน์ ควรจะศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของ

การแสวงหาผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ของลูกค้าโฆษณาว่ามีส่วนต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหาอย่างไรบ้าง เพราะในปัจจุบันนี้ตลาดออนไลน์เริ่มมีการแข่งขันกันสูงขึ้น การหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก อีกทั้งเทคโนโลยีในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง อาจทำให้ในอนาคตวิทยุออนไลน์น่าจะสามารถพัฒนาไปในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่มีแค่เสียงหรือภาพเคลื่อนไหวเพียงอย่างเดียว (BBC News, 2009) ดังนั้น จึงน่าที่จะนำมาใช้ในการวิจัยเพิ่มเติมได้

References

- Baran, S. J. & Davis, D. K. (2006). *Mass communication theory*. New York: Wadsworth.
- Boonyaratanakornkit, P. (2004). *Internet radio production and presentation in Thailand*. Master's thesis, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Itnews 24 hrs.com. (2015). *UTCC-seminar: Telecommunication infrastructure direction after digital economy was reformed*. Retrieved from <http://www.itnews24hrs.com/2015/02/utcc-seminar/>. (in Thai)
- Limpanavech, C. (2008). *New media*. Retrieved from <http://www.brandage.com/Modules/DesktopModules/Article/ArticleDetail.aspx?tabID=2&ArticleID=795&ModuleID=21&GroupID=406>. (in Thai)
- Phayakkaratchasak, T. (2007). *The transformation of form and content of broadcast radio programs through online radio of click radio Co., Ltd*. Master's thesis, Chulalongkorn University. (in Thai)
- RYT9. (2016). *To know and trend of digital home video music and digital image*. Retrieved from <http://www.ryt9.com/s/prg/142547>. (in Thai)
- Serverradio.net. (2016). *Online radio*. Retrieved from <http://serverradio.net/index.html>. (in Thai)
- Tangkitvanich, S. (2004). *Digital media and digital technology*. Retrieved from <http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2013/03/digital.pdf>
- Wikipedia. (2016). *International telecommunication union*. Retrieved from <http://th.wikipedia.org/wiki/>. (in Thai)

